

Učiteljski Tovariš.

Glasiilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Po volitvah. — „Vzgojitelj Lanovec“. — Mestna dekliška šola. — Učiteljski pravnik. — Zmes. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Inzerati.

Po volitvah.

II.

„V prvi vrsti pa moramo delati na izobraženje ljudstva. „Slovenec“ zasmehuje učiteljstvo, češ, volitve so pokazale, kako malo političnega vpliva ima učitelj na deželi. To nas ne sme motiti. Ne gre se za osebni vpliv učiteljev — mero-dajen je za nas vpliv šole, vpliv omike, ki jo razširja šola. In v tem oziru smo lahko zadovoljni, kajti izkazalo se je, da šola, da omika le ugodno vpliva, dasi duhovščina strupeno hujska zoper šolo in zoper učiteljstvo. Šolstvo in učiteljstvo moramo slej kakor prej negovati, kolikor je le mogoče in de-lati moramo, da se odstranijo tudi zadnji ostanki duhovni-škega gospodstva v šolstvu.“

Tako piše „Slovenski Narod“ v svoji 223. letošnji šte-vilki. Resnične so te besede, zato smo jih postavili na čelo temu članku. Klerikaleci vedo dobro, s kako umazanimi sredstvi in s kakim nasilstvom so tirali naše ubogo ljudstvo na vo-lišče in kako nečloveško so nastopili proti vsakomur, kdor ni trobil v njihov rog in se ni pehal za klerikalne kandidate.

„Vzgojitelj Lanovec.“

Črtica, pisal Ivan Ivanovič.

„Pa kako je šolskoj mladeži Talijin hran širom otvoren, paže se pod moraš onamo vodi, mislimo, da ne će kod mladeži tim komadom porasti ugled učitelja, nego se i onaj uzdunani potkopati. Učitelji bi morali listom ustati protiv toga „noviteta“ u svojem interesu i u interesu povjerenice im mladeži.“

„Krščanska škola“ št. 15.

„Slovensko dramatično“ društvo je spravilo dne 8. in 10. t. m. na oder slovenskega gledališča veseloigro iz učiteljskega življenja: „Vzgojitelj Lanovec“. To veseloigro je pisal ljudski učitelj v Hamburgu Oto Ernst Schmidt. Schmidt je bil prej ljudski učitelj, a ker je čutil v sebi poklic do pisateljevanja, v kratkem baje obesi učiteljsko suktnjo na klin in se posveti popolnoma pisateljevanju. In mož ima prav in tudi — kakor kaže samo sedanost — prav lepo prihodnost, kajti njegov prvi dramski poskus: „Jugend von heute“ mu je v kratkem času prinesel samo na taniemah malenkost 100.000 mark.

Naši nasprotniki vedo tudi prav dobro, da je dalo vse učiteljstvo, izvzemši par idrijskih Slomškarjev, svoje glasove tistim kandidatom, katere smo priporočali mi, oziroma narodno napredna stranka. To, seveda, klerikalcem ni po volji in ker se drugače ne morejo znositi nad učiteljstvom, se bahajo zdaj, da ima učiteljstvo malo političnega vpliva po deželi. Učiteljstvo zbog svojega slabega gmotnega položaja res nima tistega političnega vpliva, kakor ga ima gmotno kar najbolje podprta dahovščina, a navzlic temu bo gotovo prišel čas, ko bo tudi učiteljstvo prišlo do zaželjenega vpliva in sicer potom svobodne šole. Kaj mislite, kdo je pa zmagal na Vipavskem? Tam je zmagal naš zavedni Vipavec in te zavednosti se je pa navzel v šoli! V vipavski dolini ima vsaka vas že več let svojo šolo in v teh šolah delujejo brez izjeme samo napredni, svobodomiselní učitelji. Vrlo učiteljstvo vipavsko-idrijskega okraja sicer ni poseglo kar naravnost v volilno vrvenje, kakor je delala vsa duhovščina tega okraja, pač pa deluje že leta in leta v naprednem duhu v šoli in le potom šole, potom omike je prišel vipavski kmet do prepričanja in spoznanja, da je klerikalizem največji nasprotnik vsacega

Veseloigra: „Vzgojitelj Lanovec“ (Flachsmann als Erzieher) bila je sprejeta po vsem naobraženem nemškem svetu z vsem oduševljenjem. Igrali so jo po vseh večjih nemških gledališčih in tudi v Avstrijo je našla pot. Dvorno gledališče jo je dalo, ako se še prav spominjamo, trikrat — beim ausverkauften Hause. — Seveda, kritika je bila z večine prav povoljna, toda našle so se pa tudi pobožne duše, katerim igra nikakor ne ugaja, češ, da je tendenciozna itd.

Na slovanskem jugu se je prva uprla tej igri — po našem znanju — „Krščanska škola“, pedagogično-naučni list, ki izhaja v Zagrebu dvakrat na mesec.

V 15. št. letošnjega leta priobčila je „Krščanska škola“ uvodnik pod imenom „Flachsmann als Erzieher“. V dokaz, da veselo-igra ne zasluži svojega priznanja, cituje kritiko „Pedagogische Monatshefte“, „Wahrheit“, „Berliner Local-Anzeiger“, „Tägliche Rundschau“ in „Bühne und Welt“.

Najdaljšo kritiko prinašata prva dva lista. Oba se bavi-ta s posameznimi osebami, njih značaji itd. Dalje se ozira kritika teh dveh listov tudi na pomen in možne nasledke takih iger. Kritiku nikakor ni po volji, da bi se učiteljstvo pečalo z Lambrechtom, Ranke-jem, Droysenom, Häuserom in Janssenom; še manj mu pa ugaja, da bi smel imeti kak ljudski učitelj o zgodovini take nazore, kakor jih ima pisatelj znanega: „Also sprach Zarathustra“ — filozof Nietzsche.

napredka in blagostanja v deželi. Ko bi bile tudi po drugih okrajih šole tako pogosto nasejane kakor so v vipavski dolini, gotovo bi volitve izpadle drugače kakor so. Vpliv šole, vpliv omike je tista nepremagljiva sila, katere se klerikalci najbolj boje in se ji upirajo z vsemi dovoljenimi in nedovoljenimi sredstvi, zakaj predobro vedo, da bo naredil vpliv šole, vpliv omike prej ali slej prav gotovo konec njihovemu srednjeveškemu rogovilenju na Kranjskem. Da se pa to zgodi čim prej, zato polagamo narodno-napredni stranki prav toplo na srce, da šolstvo in učiteljstvo slej kakor prej neguje in dela z vsemi silami na to, da se odpravijo tudi zadnji ostanki klerikalnega gospodstva v šolstvu. V prvi vrsti je pa treba učiteljstvo gmotno dobro podpreti, da pride do večjega vpliva med narodom. To bodi napredni stranki prva in glavna naloga. Izgovor, da je dežela revna, mora izginiti s površja in kakor so našli na Štajerskem, na Češkem, v Šleziji in v drugih naprednih deželah potrebnih virov za zboljšanje učiteljskih dohodkov, prav tako se morajo tudi naši napredni poslanci truditi z vsemi silami, da najdejo kjerkoli in čim prej takih virov. V nebo vpijejo posebno naše sramotno nizke kvinkvenije in pa premajhno število odstotkov v statusu kranjskega učiteljstva v prvih dveh plačilnih razredih. Klerikalci so, seveda, že v principu zoper vsako povišanje, ker vedo, da bi si s tem kopal grob in tudi poslanec Jaklič, kateri ni bil izvoljen kot učitelj, ampak kot konsumar, ne bo smel ničesar storiti v prid učiteljstvu in šoli, ker je to glavna in prva točka klerikalnega programa. Prav zato ima za nas poslanec Jaklič v deželnem zboru toliko veljave kakor Drobnič ali pa Dular. To so le priveski, zvonec bo pa nosil dr. Šusteršič, ki pravi, da je šola prokletstvo za ljudstvo, in kakor bo on zvonil, tako bodo priveski pritkavali. Gostobesedni dr. Krek, ki nam je znan kot graditelj mostu za osle, se je gledé povišanja učiteljskih plač ob neki priliki izrazil tako-le: Na to še misliti ni mogoče, da bi se Vam učiteljem povišale plače; dežela je prerevna!

Istotako se spodtika kritik nad oduševljenim obožavanjem Kremenjakovim (Flemingovim) Pestalozzija, kajti „nadčovjek Flemning (Kremenjak) ostat će, nadamo se u mašti O. Ernsta, jer bi njegova uprava u školi bila ekstrem kao i kukovna pojav a jednoga Flachsmanna, a za narod ne bi bila od nikako koristi.“ Na podlagi ravno kar navedenega bi torej za hrvaške učitelje bilo najbolje, da bi čitali edino le knjige, ki jih izdaja družba sv. Jeronima in pa kot strokovni list „Krščansko školo“, a za slovenskega učitelja pa bi zadostovalo, da je vpisan v družbo sv. Mohora, a zvest naročnik „Slovenskega učitelja“ — — —.

„Krščanska škola“ cituje nadalje doslovno kritiko ostalih treh listov. „Berliner Local-Anzeiger“ piše: „Die Komödie besitzt nicht den geringsten künstlerischen Wert... Sie spekuliert fast verstimmelt gewaltzamt auf die Empfänglichkeit des Publikums — — —. Plump und naiv ist die Lösung des in keiner Beziehung dramatisch entwickelten Konflikts.“

„Bühne und Welt“ pravi: „Das grosse Wunder kommt aber erst — um mit Ibsen zu sprechen: der Königliche Schulrat ist ein solcher Philantrop, Freigeist, Schwärmer, wie Lehrer Flemming. Er giebt diesem glänzend Recht und jagt Flachsmann, der seine Oberlehrerstelle an Flemming abtreten muss, zu allen Teufeln. Ein freisinniger Schulrat? Ein Verächter des grünen Tisches und des Instanzenzuges? Auch

Ako hočete, da se Vam izboljšša gmotno stanje, delujte v svojih krogih na to, da se neha z razširjanjem šolin z ustanovitvijo novih šol. Dr. Krek je bolj odkrit, kakor njegovi somišljeniki, zato je izdal te besede klerikalnega programa. To so jasne besede, ki nam kažejo klerikalce v pravi luči. Naša opora je edino le narodno-napredna stranka, a tudi ta ne sme pozabiti, da je nje obstoj brez učiteljstva nemogoč. To čutijo tudi klerikalci, zato tak lov na „Slomškarje“, katere slepe in mamijo z raznimi obljubami, le, da bi jih ujeli čim več v svojo zanjko; nekaka vaba, nekak čuk v kletki tem kalinom je pa Jaklič, kateremu so dali v ta namen deželno-zborski mandat. Častneje je pa biti priprost učitelj brez časti in brez naslova, kakor pa poslanec tiste stranke, ki ima zapisano na svojem praporu: „Šola je prokletstvo za ljudstvo“.

Mestna dekliška šola.

(Konec.)

C. kr. okrajni šolski nadzornik g. ravnatelj Fr. Levec je ogovoril prisotne tako-le:

„Dovolite mi, velečenjena gospoda, da ob tej slovesni priliki tudi jaz kot neposredni državni nadzorovalni organ te šole izpregovorim nekoliko besed.

Najprej tudi od svoje strani izrekam iskreno zahvalo mestni občini ljubljanski, da je postavila to krasno, občni ljudski omiki posvečeno šolsko poslopje. Posebno toplo pa zahvaljujem še gospoda župana, zakaj dobro mi je znano, da je v prvi vrsti njegova osebna zasluga, da se je stavba tega modernega šolskega poslopja v kratkem času tako točno in srečno izvršila. Kakor ob mnogo drugih prilikah, se je pokazal gospod župan tudi ob tej, kot vrlega, za mestno ljudsko šolstvo jako vnetega in zaslužnega funkcionarja.

Zatorej pa po pravici pričakujemo od njega, da posveti v bližnji prihodnosti primerni nastanitvi tudi drugih

dass Flachsmann noch als Fälscher seiner Examen-Zeugnisse entlarvt wird und der Schulrat das Lehrerliebespaar scherzhaft wie in einer Posse zusammengiebt, ist ziemlich bedenklich.“ —

Slovenska kritika je sprejela „Vzgojitelja [Lanovca“ s pravim entuzijazmom, znamenje torej, da je igra času prav primerna; v istem smislu jo je pozdravilo tudi občinstvo. — In kakšna je naša sodba iz učiteljskega stališča? — V kratkem sledeča: Igra je v vsakem oziru kakor nalašč za sedanje čase. Na prvi pogled bi človek v istini skoro rekel, da je pretirana, toda, kdor ima priliko stopiti med svet, našel bo, da je igra prava slika, izborna „zafrkacija“ vseh onih Pajkov, Poličev, pa tudi Lanovcev in — Trebuharjev, ki hodijo po slovenski zemlji. — Istotako dobi marsikatera svojo sorodnico v Suhadolnici, a redko bodo sejani Drobline in Svetlinke. Slovensko gledališko intendancijo pa prosimo, da nam poda še večkrat to igro, kajti s tem ne bode prav nič oškodovan učiteljski ugled, marveč pridobil bode mnogo, mnogo, ker se bode občinstvo pričelo zanimati malo bolj za šolstvo kakor do sedaj in slovensko učiteljstvo bode pričelo upoštevati oni zlati izrek: „Človek, spoznavaj sam sebe!“

napredka in blagostanja v deželi. Ko bi bile tudi po drugih okrajih šole tako pogosto nasejane kakor so v vipavski dolini, gotovo bi volitve izpadle drugače kakor so. Vpliv šole, vpliv omike je tista nepremagljiva sila, katere se klerikalci najbolj boje in se ji upirajo z vsemi dovoljenimi in nedovoljenimi sredstvi, zakaj predobro vedo, da bo naredil vpliv šole, vpliv omike prej ali slej prav gotovo konec njihovemu srednjeveškemu rogovilenju na Kranjskem. Da se pa to zgodi čim prej, zato polagamo narodno-napredni stranki prav toplo na srce, da šolstvo in učiteljstvo slej kakor prej neguje in dela z vsemi silami na to, da se odpravijo tudi zadnji ostanki klerikalnega gospodstva v šolstvu. V prvi vrsti je pa treba učiteljstvo gmotno dobro podpreti, da pride do večjega vpliva med narodom. To bodi napredni stranki prva in glavna naloga. Izgovor, da je dežela revna, mora izginiti s površja in kakor so našli na Štajerskem, na Češkem, v Šleziji in v drugih naprednih deželah potrebnih virov za zboljšanje učiteljskih dohodkov, prav tako se morajo tudi naši napredni poslanci truditi z vsemi silami, da najdejo kjerkoli in čim prej takih virov. V nebo vpijejo posebno naše sramotno nizke kvinkvenije in pa premajhno število odstotkov v statusu kranjskega učiteljstva v prvih dveh plačilnih razredih. Klerikalci so, seveda, že v principu zoper vsako povišanje, ker vedo, da bi si s tem kopal grob in tudi poslanec Jaklič, kateri ni bil izvoljen kot učitelj, ampak kot konsumar, ne bo smel ničesar storiti v prid učiteljstvu in šoli, ker je to glavna in prva točka klerikalnega programa. Prav zato ima za nas poslanec Jaklič v deželnem zboru toliko veljave kakor Drobnič ali pa Dular. To so le priveski, zvonec bo pa nosil dr. Šusteršič, ki pravi, da je šola prokletstvo za ljudstvo, in kakor bo on zvonil, tako bodo priveski pritrkavali. Gostobesedni dr. Krek, ki nam je znan kot graditelj mostu za osle, se je gledé povišanja učiteljskih plač ob neki priliki izrazil tako-le: Na to še misliti ni mogoče, da bi se Vam učiteljem povišale plače; dežela je prerевна!

Istotako se spodtika kritik nad oduševljenim obožavanjem Kremenjakovim (Flemingovim) Pestalozzija, kajti „nadčovjek Flemning (Kremenjak) ostat će, nadamo se u mašti O. Ernsta, jer bi njegova uprava u školi bila ekstrem kao i kukovna pojav a jednoga Flachsmanna, a za narod ne bi bila od nikako koristi.“ Na podlagi ravno kar navedenega bi torej za hrvaške učitelje bilo najbolje, da bi čitali edino le knjige, ki jih izdaja družba sv. Jeronima in pa kot strokovni list „Krščansko školo“, a za slovenskega učitelja pa bi zadostovalo, da je vpisan v družbo sv. Mohora, a zvest naročnik „Slovenskega učitelja“ — — —.

„Krščanska škola“ cituje nadalje doslovno kritiko ostalih treh listov. „Berliner Local-Anzeiger“ piše: „Die Komödie besitzt nicht den geringsten künstlerischen Wert... Sie spekuliert fast verstimmelt gewaltzamt auf die Empfänglichkeit des Publikums — — —. Plump und naiv ist die Lösung des in keiner Beziehung dramatisch entwickelten Konflikts.“

„Bühne und Welt“ pravi: „Das grosse Wunder kommt aber erst — um mit Ibsen zu sprechen: der Königliche Schulrat ist ein solcher Philantrop, Freigeist, Schwärmer, wie Lehrer Flemming. Er giebt diesem glänzend Recht und jagt Flachsmann, der seine Oberlehrerstelle an Flemming abtreten muss, zu allen Teufeln. Ein freisinniger Schulrat? Ein Verächter des grünen Tisches und des Instanzenzuges? Auch

Ako hočete, da se Vam izboljšša gmotno stanje, delujte v svojih krogih na to, da se neha z razširjanjem šolin z ustanovitvijo novih šol. Dr. Krek je bolj odkrit, kakor njegovi somišljeniki, zato je izdal te besede klerikalnega programa. To so jasne besede, ki nam kažejo klerikalce v pravi luči. Naša opora je edino le narodno-napredna stranka, a tudi ta ne sme pozabiti, da je nje obstoj brez učiteljstva nemogoč. To čutijo tudi klerikalci, zato tak lov na „Slomškarje“, katere slepe in mamijo z raznimi obljubami, le, da bi jih ujeli čim več v svojo zanjko; nekaka vaba, nekak čuk v kletki tem kalinom je pa Jaklič, kateremu so dali v ta namen deželno-zborski mandat. Častneje je pa biti priprost učitelj brez časti in brez naslova, kakor pa poslanec tiste stranke, ki ima zapisano na svojem praporu: „Šola je prokletstvo za ljudstvo“.

Mestna dekliška šola.

(Konec.)

C. kr. okrajni šolski nadzornik g. ravnatelj Fr. Levec je ogovoril prisotne tako-le:

„Dovolite mi, velečenjena gospoda, da ob tej slovesni priliki tudi jaz kot neposredni državni nadzorovalni organ te šole izpregovorim nekoliko besed.

Najprej tudi od svoje strani izrekam iskreno zahvalo mestni občini ljubljanski, da je postavila to krasno, občni ljudski omiki posvečeno šolsko poslopje. Posebno toplo pa zahvaljujem še gospoda župana, zakaj dobro mi je znano, da je v prvi vrsti njegova osebna zasluga, da se je stavba tega modernega šolskega poslopja v kratkem času tako točno in srečno izvršila. Kakor ob mnogo drugih prilikah, se je pokazal gospod župan tudi ob tej, kot vrlega, za mestno ljudsko šolstvo jako vnetega in zaslužnega funkcionarja.

Zatorej pa po pravici pričakujemo od njega, da posveti v bližnji prihodnosti primerni nastanitvi tudi drugih

dass Flachsmann noch als Fälscher seiner Examen-Zeugnisse entlarvt wird und der Schulrat das Lehrerliebespaar scherzhaft wie in einer Posse zusammengiebt, ist ziemlich bedenklich.“ —

Slovenska kritika je sprejela „Vzgojitelja [Lanovca“ s pravim entuzijazmom, znamenje torej, da je igra času prav primerna; v istem smislu jo je pozdravilo tudi občinstvo. — In kakšna je naša sodba iz učiteljskega stališča? — V kratkem sledeča: Igra je v vsakem oziru kakor nalašč za sedanje čase. Na prvi pogled bi človek v istini skoro rekel, da je pretirana, toda, kdor ima priliko stopiti med svet, našel bo, da je igra prava slika, izborna „zafrkacija“ vseh onih Pajkov, Poličev, pa tudi Lanovcev in — Trebuharjev, ki hodijo po slovenski zemlji. — Istotako dobi marsikatera svojo sorodnico v Suhadolnici, a redko bodo sejani Drobline in Svetlinke. Slovensko gledališko intendancijo pa prosimo, da nam poda še večkrat to igro, kajti s tem ne bode prav nič oškodovan učiteljski ugled, marveč pridobil bode mnogo, mnogo, ker se bode občinstvo pričelo zanimati malo bolj za šolstvo kakor do sedaj in slovensko učiteljstvo bode pričelo upoštevati oni zlati izrek: „Človek, spoznavaj sam sebe!“

mestnih ljudskih šol, v kolikor to je še potrebno, vso svojo pozornost.

Ljubljanska občina do l. 1860. sploh ni imela nobene svoje ljudske šole, in šele l. 1874. si je postavila prvo svoje šolsko poslopje ob Cojzovi cesti.

Ker je pa z občno šolsko obveznostjo rapidno rastlo število otrok — mimogrede omenjamo, da jih je bilo lansko leto v Ljubljani 5004 — in ker so tudi otroci iz okolice, ki nima primernih šol, v velikem številu silili v mestne šole — lani je imela Ljubljana takih okoliških otrok blizu 500 — je morala Ljubljana, dasi so se medtem odprle tri privatne večrazredne ljudske šole, samo v teku petnajstih let sezidati troje novih šolskih poslopjij, ki so jo stale okroglo vsoto pol milijona kron; kupiti je morala zasebno hišo in najeti še drugo hišo v šolske namene, tako da so zdaj v tem hipu še tri mestne ljudske šole brez svojega šolskega doma.

V bližnji prihodnosti bode torej naloga mestne občine, da tudi te svoje tri mestne šole spravi pod lastno streho, obenem pa misli tudi na to, da je ves vzhodni mestni del z Udmatom vred brez javne dekliške šole.

Od previdnosti, naprednosti in odločnosti gospoda župana se nadejamo, da, kakor je s to novo šolo poskrbel za šentjakobski mestni okraj, v prihodnje poskrbi za to, da tudi drugi mestni okraji dobe svoje šole, v kolikor jih še nimajo, in da se tudi za tiste javne mestne šole, ki so zdaj neprimerno nastanjene po privatnih hišah, postavijo primerna šolska poslopja. S tem bi mestna občina popravila zamude in napake, ki jih ni kriv sedanji župan in sedanji občinski zastop, ampak ki so se storile v prejšnjih desetletjih.

Pri tem vprašanju pa bi bilo eno važno stvar posebno vpoštevati.

V Ljubljani so doslej čakali z zidanjem vsake nove šole toliko časa, da se je število šolskih otrok silno nagromadilo. Potem pa so morali zidati velika šolska poslopja, v katerih je pod enim vodstvom združenih 10 do 12 z otroki prenapolnjenih šolskih razredov. Jasen dokaz za to nam je ravno šentjakobska šola, ki jo danes slovesno otvarjamo. Ta šola je osemrazredna, toda oglasilo se je bilo toliko učenk, da bomo morali takoj letos aktivirati 12 razredov! Ne glede na to, da se taka uredba nikakor ne zлага s duhom šolskih zakonov, se tudi v sanitarnem, disciplinarnem, vzgojnem in didaktičnem oziru ne more odobravati.*) Nekaka decentralizacija mestnega ljudskega šolstva je tedaj nujno potrebna. Uvaževati bode zatorej vprašanje, če bi se ne priporočalo zidati več manjših šol, toda v raznih mestnih okrajih. In upam, da nam tisti, ki imajo govoriti o tej stvari, srečno rešijo to vprašanje, da se potem tudi v Ljubljani laže doseže pravi namen ljudskošolskega pouka, tisti namen, ki veleva, da je otroka odgojiti na versko-nravni podlagi, razviti mu mnogovrstne njegove dušne moči, oskrbeti ga z vsemi potrebnimi vednostmi ter mu tako dati podstavo, da postane dober kristijan, zvest državljan in vobče pošten in značajan človek.

Ta vzvišeni namen pa more doseči ljudska šola samo tedaj, kadar vsi faktorji, ki mogočno vplivajo na razvoj in pouk vsakega posameznega otroka, zvesto izpolnijo svojo dolžnost.

*) Govornik je imel v mislih najbrž § 12. dež. zakona z dne 29. aprila 1873, dež. zak. št. 21, ki pravi doslovno: „Šola, ki je bila že pet let prisiljena, večje število svojih letnih stopinj ali razredov ločiti v vzporedne razrede, je po preteku tega časa ločiti takoj v dve šoli.“ — Na podstavi tega določila bi se bili morali I. in II. mestna deška petrazrednica že zdavnaj razdeliti v štiri deške šole. Ured.

Najvažnejši odgojevalni faktor pri vsakem otroku pa je poleg šole in učitelja, njegov dom, domače ognjišče, rodbina, v kateri prebije otrok večino svojega časa. Toda, žal, da ravno mnogo roditeljev ne podpira šole in učitelja vselej tako, kakor bi bilo želeti, in da mnogokrat podirajo to, kar zidata šola in učitelj!

V svojem uradnem poslovanju zadnjih let sem v tem oziru čul mnogo upravičenih tožba, videl sem s svojimi očmi mnogo neveselih prikazni.

Mnogi roditelji mislijo, da izpolnijo vso svojo dolžnost, ako otroka zapišejo v šolo in ga preskrbe z najpotrebnejšimi učili — za vse drugo, in večkrat še za učila — pa skrbi učitelj! V takih razmerah je učitelju težko vzgajati otroka, in ako se vzgoja ne posreči vselej, krivda ne more zadevati učitelja in šole.

Vem, da v mestne javne šole pošiljajo svoje otroke največ mali uradniki, mali obrtniki, dninarji in delavci, mnogokrat celo ljudje, ki nikakor niso zmožni učenja svojih otrok nadzorovati in voditi. Tega pa šola tudi ne zahteva od njih!

Pač pa zahteva tudi od takih roditeljev, da svoje otroke redno pošiljajo v šolo; da jih v letih šolske dolžnosti ne zlorablajo za hlapčevske opravke; da jih uče lepega vedenja; da jih uče spoštovati vsako avtoriteto, posebno pa učiteljevo; da jih vadijo redno izvrševati vsa s šolo združena opravila.

In te roditeljske dolžnosti izpolnjevati je možno vsakemu očetu in materi, če sta še tako ubožna!

Presrečna moja želja je, da bi si v tem šolskem okraju, v tem novem šolskem poslopju šola in dom, roditelji in učitelji vzajemno podali roke, da bi sklenili tesno prijateljsko zvezo ter drug drugega podpirali pri odgoji in pouku šolske mladine. Zlasti priporočam vodstvu in učiteljskemu zboru, da bi po zgledu učiteljstva v drugih velikih mestih vpeljali sestanke ali konference z roditelji. Pri takih shodih bi učiteljstvo poučilo roditelje o nalogah in zahtevah šolskega pouka, učiteljstvo bi pa od roditeljev pozvedelo vrline in napake šolskih otrok, spoznalo bi milieu, v katerem živi otrok ter bi potem laže individualno vplivalo na njegovo odgojo.

In zadnje besede veljajo Vam, veleocenjene gospodične učiteljice!

Težak je Vaš posel, velika je odgovornost, združena z njim! In zadostile bodele svojemu poklicu samo tedaj, kadar njemu edino posvetite vse svoje moči.

Prva Vaša dožnost je, da se verno ravnate po vodilnem načelu, izraženem v državnem šolskem zakonu, da ljudskošolska odgoja bodi versko-nravna.

Poleg lepih nauk, ki jih boste dajale otrokom, glejte na to, da jim ohranite pravo krščansko zavest, ki je največja sreča nepokvarjene nedolžne, otroške duše!

Pri vsem pouku [naj Vam bodo vedno v mislih zlate besede našega pesnika:

„Ko um bistriš, srce si blaži! — Srce
Ti v čisljih bodi vedno in povsod!...“

Pomnite dalje: Ljubljana Vam je postavila ta lepi šolski dom, in Vam je izročena častna naloga, vzgajati največ hčere deželnega stolnega mesta! Učite jih, naj bodo hvaležne svojemu rojstnemu mestu! Učite jih ljubiti svoj materin jezik in svojo lepo domovino!

Toda polagajte jim tudi na srce, da ta lepa zemlja je samo del mogočne Avstrije, s katero je na svojo srečo združena že mnogo stoletij.

Skratka: Skrbite, da se bodo v teh šolskih prostorih odgajale poštene, zavedne, značajne Slovenke ter patriotično misleče državljanke! Bog Vam daj vso srečo pri Vašem poslovanju! Bog blagoslovi Vaše delovanje!"

V imenu učenk mestne dekliške šole je nagovorila prisotne učenka J. Vodušková tako-le:

Slavna gospoda! Dolgo, dolgo časa smo hrepenele po svoji lastni šoli. Saj se veseli vsak tistega dne, ko se more naseliti v svoji hiši. Tako je prišel tudi za nas imeniten in važen dan. Danes namreč je otvorjena v novem poslopju slovenska dekliška šola. Pač nam bije srce radosti in veselja, ko gledamo krasno zidanje in lepe, velike sobe. Koliko lepega in koristnega se bomo tu učile! Z znanostmi si bomo bistrile um in blažile srca. Hoditi hočemo prav pridno v to lepo šolo, učiti se marljivo in obnašati se lepo. To bode nam v korist, našim učiteljicam in dobrotnikom pa v veselje. Znano nam je, da naša največja dobrotnica je občina s preblagorodnim gospodom županom Iv. Hribarjem, kateremu se drznem v imenu svojih součenk podariti ta mali šopek v znamenje iskrene hvaležnosti. Obenem pa tudi prosim, da nam ostane še v bodoče tako naklonjen kakor do sedaj. Sploh pa zahvalim vse one, ki so pripomogli v tem ali onem oziru k temu, da smo danes tako srečne, bivati v svoji šoli. Vedeli ste dobro, da s tem položite temelj narodni omiki in izobrazbi. Bog Vas živi!

Na to je zaključil g. župan to lepo slavlje s slava-klicem na presvetlega cesarja, kateremu so se vsi prisotni z največjim navdušenjem odzvali.

Učiteljski pravnik.

Priobčuje „Pedagogičsko društvo“ v Krškem.

(Dalje.)

§ 76.

Ako se učiteljeva vdova zopet omoži, dobodo otroci umrlega namesto vzgojevalnin (§ 72.) konkretalno pokojnino (§ 74.), ako si pa vdova za slučaj, da postane zopet vdova, pridrži pravico do svoje pokojnine, obsega ta pridržek tudi vzgojevalne prispevke tako, da v tem slučaju takoj preneha konkretalna pokojnina.

§ 77.

Vdova in otroci v dejanski službi umrlega učitelja, kakor tudi otroci take učiteljice, imajo pravico še četrta leta rabiti njegovo (njeno) naturalno stanovanje; ako je pa učitelj (učiteljica) dobival stanarino, jim gre še prihodnji izplačilni obrok stanarine.

§ 78.

Užitki zemljišča, služečega v založbo kakega učiteljskega mesta (§ 27.), gredo dedičem v dejanski službi umrle učiteljske osebe le takrat, ako je umrla med 1. rožnikom in 31. vinotokom.

Razun tega imajo dediči samo pravice do povrnitve tistih stroškov, ki so se izdali za pridobivanje teh užitkov.

§ 79.

Ostalim po kakem članu učiteljstva, umrlem v dejalnosti ali v pokoju, gre — brez škode za vse druge zakonite preskrbnine — posmrtna četrta v višini trojnega zneska me-

sečne pristojbine, ki jo je pokojnik nazadnje prejemal kot aktivitetne užitke ali kot pokojnino.

Posmrtna četrta gre, kadar umre učitelj, vdovi ali pa, ako bi nje ne bilo, zakonskim potomcem pokojnika in ako umre vdova učiteljica, gre posmrtna četrta njenim zakonskim potomcem.

Ako morejo, če bi ne bilo vdove ali zakonskih potomcev, dokazati druge osebe, da so stregle umrlemu pred njegovo smrtjo ali plačale pogrebne stroške iz svojega denarja, se sporazumno z deželnim odborom sme tudi takim osebam izplačati posmrtna četrta.

Člen II.

Ta zakon velja za učiteljsko osebje, ki uživa že sedaj preskrbnino iz učiteljskega pokojninskega zaklada in pa za ravno take vdove in sirote.

Vendar pa se imajo normalni preskrbninski užitki sedanjih učiteljskih vdov zvišati za petindvajset odstotkov tako, da ti preskrbninski užitki z ene strani ne bodo znašali manj kakor 500 K na leto, z druge strani pa ne bodo presegali onega zneska, s katerim bi se imel odmeriti dotični preskrbninski užitek, če bi se uporabila določila tega zakona.

K normalnim vdovskim pokojninam dovoljene miloščine ali poviški vštrevati so v petindvajsetodstotni povišek.

Člen III.

Ta zakon stopi v veljavo z dnem razglasitve.

Člen IV.

Mojemu ministru za uk in bogočastje je naročeno izvršiti ta zakon.

Učiteljice in pokojnina.

V občeh so šolski zakoni učiteljice le malo prikrajšali. Prikrajšane so n. pr. glede moralnih pravic, da ne bi smele poučevati v višjih razredih in oddelkih deških in mešanih učilnic namreč: 11—14 letnih dečkov ne, da ne morejo na teh šolah postati nadučiteljice itd. Gledé dohodkov so po najnovjših zakonih na Kranjskem in Štajerskem tudi nekoliko zapostavljene za učitelji.

Najmanj pa so učiteljice enakopravne gledé pokojnine, dasi morajo ravno toliko plačevati v pokojninski zaklad, namreč od stalne plače 12% prvo leto, potlej pa vsako leto 2%.

Same za svojo osebo sicer imajo do pokojnine iste pravice kakor učitelji. Ako pa umrjejo in so omožene, vdovec nima pravice do pokojnine, menda radi tega ne, ker se je v zakonu na to pozabilo in je ondi govor le o učiteljskih vdovah in nič ne o „vdovec“.

Govor je pa v postavah o otrocih. Toda, ako učiteljica umrje, tudi njeni mladoletni otroci nimajo pravice do pokojnine, oziroma do odgojnine.

Edino le do četrtingske pogrebščine (konduktnega kvartala) imajo otroci umrle učiteljice pravico, katero pa je še le izvojevati moral vrlji slovenski učitelj Knaflič, kakor kaže sledeča razprava:

Učiteljem in učiteljicam se odtegujejo vsak mesec pri davkarji določeni zneski za pokojninski zaklad, iz katerega se plačuje po njihovi smrti njihovim zaostalim vzgojnina, oziroma pokojnina in konduktni kvartal. Učitelji in učiteljice si torej pokojninski zaklad sami vzdržujejo, in ker plačujejo vsi enake % v ta zaklad, bi se sklepalo, da morajo tudi učiteljice uživati enake pravice pokojninskega zaklada. Toda

Skratka: Skrbite, da se bodo v teh šolskih prostorih odgajale poštene, zavedne, značajne Slovenke ter patriotično misleče državljanke! Bog Vam daj vso srečo pri Vašem poslovanju! Bog blagoslovi Vaše delovanje!

V imenu učenk mestne dekliške šole je nagovorila prisotne učenka J. Vodušková tako-le:

Slavna gospoda! Dolgo, dolgo časa smo hrepenele po svoji lastni šoli. Saj se veseli vsak tistega dne, ko se more naseliti v svoji hiši. Tako je prišel tudi za nas imeniten in važen dan. Danes namreč je otvorjena v novem poslopju slovenska dekliška šola. Pač nam bije srce radosti in veselja, ko gledamo krasno zidanje in lepe, velike sobe. Koliko lepega in koristnega se bomo tu učile! Z znanostmi si bomo bistrile um in blažile srca. Hoditi hočemo prav pridno v to lepo šolo, učiti se marljivo in obnašati se lepo. To bode nam v korist, našim učiteljicam in dobrotnikom pa v veselje. Znano nam je, da naša največja dobrotnica je občina s preblagorodnim gospodom županom Iv. Hribarjem, kateremu se drznem v imenu svojih součenk podariti ta mali šopek v znamenje iskrene hvaležnosti. Obenem pa tudi prosim, da nam ostane še v bodoče tako naklonjen kakor do sedaj. Sploh pa zahvalim vse one, ki so pripomogli v tem ali onem oziru k temu, da smo danes tako srečne, bivati v svoji šoli. Vedeli ste dobro, da s tem položite temelj narodni omiki in izobrazbi. Bog Vas živi!

Na to je zaključil g. župan to lepo slavlje s slava-klicem na presvetlega cesarja, kateremu so se vsi prisotni z največjim navdušenjem odzvali.

Učiteljski pravnik.

Priobčuje „Pedagogičsko društvo“ v Krškem.

(Dalje.)

§ 76.

Ako se učiteljeva vdova zopet omoži, dobodo otroci umrlega namesto vzgojevalnin (§ 72.) konkretalno pokojnino (§ 74.), ako si pa vdova za slučaj, da postane zopet vdova, pridrži pravico do svoje pokojnine, obsega ta pridržek tudi vzgojevalne prispevke tako, da v tem slučaju takoj preneha konkretalna pokojnina.

§ 77.

Vdova in otroci v dejanski službi umrlega učitelja, kakor tudi otroci take učiteljice, imajo pravico še četrta leta rabiti njegovo (njeno) naturalno stanovanje; ako je pa učitelj (učiteljica) dobival stanarino, jim gre še prihodnji izplačilni obrok stanarine.

§ 78.

Užitki zemljišča, služečega v založbo kakega učiteljskega mesta (§ 27.), gredo dedičem v dejanski službi umrle učiteljske osebe le takrat, ako je umrla med 1. rožnikom in 31. vinotokom.

Razun tega imajo dediči samo pravice do povrnitve tistih stroškov, ki so se izdali za pridobivanje teh užitkov.

§ 79.

Ostalim po kakem članu učiteljstva, umrlem v dejalnosti ali v pokoju, gre — brez škode za vse druge zakonite preskrbnine — posmrtna četrta v višini trojnega zneska me-

sečne pristojbine, ki jo je pokojnik nazadnje prejemal kot aktivitetne užitke ali kot pokojnino.

Posmrtna četrta gre, kadar umre učitelj, vdovi ali pa, ako bi nje ne bilo, zakonskim potomcem pokojnika in ako umre vdova učiteljica, gre posmrtna četrta njenim zakonskim potomcem.

Ako morejo, če bi ne bilo vdove ali zakonskih potomcev, dokazati druge osebe, da so stregle umrlemu pred njegovo smrtjo ali plačale pogrebne stroške iz svojega denarja, se sporazumno z deželnim odborom sme tudi takim osebam izplačati posmrtna četrta.

Člen II.

Ta zakon velja za učiteljsko osebje, ki uživa že sedaj preskrbnino iz učiteljskega pokojninskega zaklada in pa za ravno take vdove in sirote.

Vendar pa se imajo normalni preskrbninski užitki sedanjih učiteljskih vdov zvišati za petindvajset odstotkov tako, da ti preskrbninski užitki z ene strani ne bodo znašali manj kakor 500 K na leto, z druge strani pa ne bodo presegali onega zneska, s katerim bi se imel odmeriti dotični preskrbninski užitek, če bi se uporabila določila tega zakona.

K normalnim vdovskim pokojninam dovoljene miloščine ali poviški vštrevati so v petindvajsetodstotni povišek.

Člen III.

Ta zakon stopi v veljavo z dnem razglasitve.

Člen IV.

Mojemu ministru za uk in bogočastje je naročeno izvršiti ta zakon.

Učiteljice in pokojnina.

V občeh so šolski zakoni učiteljice le malo prikrajšali. Prikrajšane so n. pr. glede moralnih pravic, da ne bi smele poučevati v višjih razredih in oddelkih deških in mešanih učilnic namreč: 11—14 letnih dečkov ne, da ne morejo na teh šolah postati nadučiteljice itd. Gledé dohodkov so po najnovjših zakonih na Kranjskem in Štajerskem tudi nekoliko zapostavljene za učitelji.

Najmanj pa so učiteljice enakopravne gledé pokojnine, dasi morajo ravno toliko plačevati v pokojninski zaklad, namreč od stalne plače 12% prvo leto, potlej pa vsako leto 2%.

Same za svojo osebo sicer imajo do pokojnine iste pravice kakor učitelji. Ako pa umrjejo in so omožene, vdovec nima pravice do pokojnine, menda radi tega ne, ker se je v zakonu na to pozabilo in je ondi govor le o učiteljskih vdovah in nič ne o „vdovec“.

Govor je pa v postavah o otrocih. Toda, ako učiteljica umrje, tudi njeni mladoletni otroci nimajo pravice do pokojnine, oziroma do odgojnine.

Edino le do četrtingske pogrebščine (konduktnega kvartala) imajo otroci umrle učiteljice pravico, katero pa je še le izvojevati moral vrli slovenski učitelj Knaflič, kakor kaže sledeča razprava:

Učiteljem in učiteljicam se odtegujejo vsak mesec pri davkarji določeni zneski za pokojninski zaklad, iz katerega se plačuje po njihovi smrti njihovim zaostalim vzgojnina, oziroma pokojnina in konduktni kvartal. Učitelji in učiteljice si torej pokojninski zaklad sami vzdržujejo, in ker plačujejo vsi enake % v ta zaklad, bi se sklepalo, da morajo tudi učiteljice uživati enake pravice pokojninskega zaklada. Toda

deželni šolski svet in naučno ministrstvo sta bila vedno nazorov, da otrokom omožene učiteljice ne pripada po njeni smrti niti konduktni kvartal, niti pokojnina. Upravno sodišče na Dunaju se je bavilo 4. maja 1899 s tem vprašanjem.

Radoslav Knaflič, nadučitelj v Št. Lenartu nad Laškim trgom, je po smrti svoje soproge učiteljice Viktorije zahteval za njenega sina Vladimirja konduktni kvartal in pokojnino, deželni šolski svet in ministrstvo sta to zahtevo zavrnila; proti odloku naučnega ministrstva je vložil R. Knaflič pred dvema letoma pritožbo na upravno sodišče na Dunaju, ki je to zadevo obravnavalo dne 4. maja 1899 pod predsedništvom bivšega pravosodnega ministra grofa Schönborna. Radoslav Knaflič je sam brez odvetnika v enournem jednatem govoru zagovarjal postavno opravičenost svoje zahteve in je pobijal nepostavnost ministrskega odloka. Pričujoči ministrski zastopnik Braitenburg Jožef, plemič iz Zeneburga, doktor prava, tajnik naučnega ministrstva, je zagovarjal stališče ministrstva, izjavljajoč, da je naučno ministrstvo take prošnje vedno enako zavračalo in da je to prvi slučaj, v katerem se učitelj bojuje zoper razsodbo ministrstva, je predložil celo pritožniku več takih prošenj na ogled, rekoč: „V Vašem slučaju smo tudi tako razsodili kakor za druge.“ Pohvalil je pritožnikovo odločnost in skrb za svojo družino ter skrb za vse učiteljstvo v Avstriji in mu zagotavljal, da mu ministrstvo njegove pritožbe nikakor ne šteje v zlo, temuč v zaslugo, če bode danes razsodba upravnega sodišča izpadla ugodno za učiteljstvo.

Na to se je podal senat upravnega sodišča v posebno dvorano. Po tri četrt urnem posvetovanju se je vrnil ter proglasil sledečo razsodbo:

„V imenu Njegovega Veličanstva cesarja Franca Jožefa I. priznava upravno sodišče opravičenost pritožbe R. Knafliča v zadevi konduktnega kvartala, ter se ta del ministrske razsodbe razveljavi. Sinu pokojne učiteljice Viktorije Knafličeve pripada postavni konduktni kvartal, drugi del pritožnikove pritožbe pa se zavrne in ostane torej ta del ministrske razsodbe še nadalje v veljavi.“

Kar razsodi upravno sodišče, po tem se mora ministrstvo in deželni šolski svet ravnati. Vsi oni otroci, katerim je deželni šolski svet, oziroma ministrstvo svoječasno po smrti njihovih mater učiteljice odreklo konduktni kvartal, naj sedaj svojo zahtevo ponove, deželni šolski svet jim sedaj mora iz učiteljskega pokojninskega zaklada izplačati konduktni kvartal.

Tako je odločnost slovenskega učitelja priskojevala za avstrijsko učiteljstvo znatno pridobitev. Naše občine in davkoplačevalci pa mnogokrat rajši trpe krivico, nego da bi se bojevali za pravico. „Kdor molči, pomaga zatirati pravico!“

(Na Dolenjem Avstrijskem se je učiteljicam odrekla pravica, pa bi po smrti njihovi ostali uživali kakšne potrebščine. M. odl. od 27. oktobra 1884.)

Prej navedena razsodba upravnega sodišča je sprejeta v novi kranjski zakon.

Sklep.

Naš namen, da smo to navodilo med svet poslali, je bil največ ta, da smo učitelje na zakone in naredbe šolskih gospok opozorili, kajti s tem se učitelj najbolj krivice varuje, da zakone pozna in se po njih ravna. Vsaj morajo šolske gosposke same zakone in edino le zakone v roke vzeti, kedar jim je kako protizakonito učiteljsko dejanje razsojevati.

Drug namen, katerega smo pri tem imeli, je ta, da bi č. čitatelje opozorili na to, da opazujejo in primerjajo, ali se

to, kar višje inštanice (šolski voditelj, krajni, okrajni, deželni šolski svet) ukrepajo, ujema z zakoni in ukazi še višjih inštanec (ministrstvo, upravno sodišče).

Nadalje je želeli, da bi razmotrivanje zakonov in raznih ukazov in razpisov ter postopanj šolskih gospok učiteljstvo prišlo do prepričanja, da so zakoni v marsičem pomankljivi. To velja osobito o zakonih glede disciplinarnega postopanja. Ta oddelek avstrijskih deželnih šolskih zakonov ne zadostuje v nobeni pokrajini, in učiteljstvo se povsodi trudi, da sestavlja in nasvetuje boljša in natančnejša določila v tem obziru. Tudi kranjsko učiteljstvo naj bi se začelo s tem vprašanjem baviti.

Pri vsem tem razmotrivanju naj ima pa učitelj pred očmi okoliščino, da služi, da je podložen, da mora torej storiti, kar se mu ukaže. Ako se mu ta misel preveč poniževalna zdi, naj se pa hitro tolaži z drugo mislijo, da on ni brezpraven služabnik, da marveč služi na podlagi trdnih, dobrih zakonov, po katerih se mora ravnati tudi njegov službodajalec. Vrh tega naj mu služi v tolažbo, da se more in sme v vseh rečeh in zoper vse naredbe in zoper vse inštanice pritožiti v pravem času, t. j. v 14 dneh po došlem odloku. Ako se pa v pravem obroku nismo pritožili, zadobi odlok šolskih gospok moč in veljavo. V primerni obliki pritoževati se, je pa dovoljeno ne samo osebam, ampak celo uradom, krajnim in okrajnim šolskim svetom. Že l. 1875. je naučno ministrstvo razglasilo v tej zadevi sledeče glede okrajnih šolskih svetov. Kar naroče tem inštancom deželni šolski sveti, to imajo okrajni šolski sveti sicer izvršiti, vendar smejo nekakošen ugovor (Vorstellung) poslati ministrstvu. Pravica pravega utoka (rekurza) se je sicer tem odrekla, vendar dovolila pravica proti ugovarjanju, kar je tudi nekoliko vredno *). Ugovore in celo prave rekurze smejo pošiljati krajni šolski sveti zoper okrajne, šolski voditelj zoper krajne šolske svete in učitelj pa zoper šolskega voditelja.

Vendar ne svetujemo, da bi se učitelji radi pravdali. Posebno ne kaže, da bi se skušalo doseči s pravdami, da bi se na kakošnem obstoječem stanju (status quo) skušalo rušiti. Navadno je ta na boljšem pred in med pravdo, kdor je že kaj užival, kakor že to veleva znana latinska prislovica „beati posidentis“. Težko se ga izpodrine od uživanja bodisi moralnih ali materijelnih pravic.

(Daje.)

Zmes.

XXXII.

Klerikalci delajo na vse kriplje, da bi si podjarmili naše učiteljstvo. Pred volitvami vabijo s sirenskimi glasovi v svoj tabor, po volitvah pa udrihajo po učiteljstvu, kjer je le količkaj prilike za to. Pogrejmoo nekaj spominov.

„Domoljub“ je prinesel v 15. št. članek „Razmere med duhovščino in učiteljstvom“, iz katerega naj navedemo nekaj mest: „Toda protiverski duh je začel žalibog že močno razjedati tudi naše slovensko učiteljstvo in — ne rečemo vsi, pač pa jih je veliko število, katere je novodobni in socialno-demokratski duh tolikanj prevzel in spridil, da so začeli najhujši boj proti duhovščini, pa tudi proti veri in krščanskemu ljudstvu. Žalibog, da so taki učitelji sami in večkrat tudi njihove družine kuga za cele okraje s svojim življenjem. Do

*) Ako so pa okrajni šolski sveti lastniki kakega poslopja ali drugega imetja, pa imajo v tej svoji lastnosti pravico pritoževanja.

deželni šolski svet in naučno ministrstvo sta bila vedno nazorov, da otrokom omožene učiteljice ne pripada po njeni smrti niti konduktni kvartal, niti pokojnina. Upravno sodišče na Dunaju se je bavilo 4. maja 1899 s tem vprašanjem.

Radoslav Knaflič, nadučitelj v Št. Lenartu nad Laškim trgom, je po smrti svoje soproge učiteljice Viktorije zahteval za njenega sina Vladimirja konduktni kvartal in pokojnino, deželni šolski svet in ministrstvo sta to zahtevo zavrnila; proti odloku naučnega ministrstva je vložil R. Knaflič pred dvema letoma pritožbo na upravno sodišče na Dunaju, ki je to zadevo obravnavalo dne 4. maja 1899 pod predsedništvom bivšega pravosodnega ministra grofa Schönborna. Radoslav Knaflič je sam brez odvetnika v enournem jednatem govoru zagovarjal postavno opravičenost svoje zahteve in je pobijal nepostavnost ministrskega odloka. Pričujoči ministrski zastopnik Braitenburg Jožef, plemič iz Zeneburga, doktor prava, tajnik naučnega ministrstva, je zagovarjal stališče ministrstva, izjavljajoč, da je naučno ministrstvo take prošnje vedno enako zavračalo in da je to prvi slučaj, v katerem se učitelj bojuje zoper razsodbo ministrstva, je predložil celo pritožniku več takih prošenj na ogled, rekoč: „V Vašem slučaju smo tudi tako razsodili kakor za druge.“ Pohvalil je pritožnikovo odločnost in skrb za svojo družino ter skrb za vse učiteljstvo v Avstriji in mu zagotavljal, da mu ministrstvo njegove pritožbe nikakor ne šteje v zlo, temuč v zaslugo, če bode danes razsodba upravnega sodišča izpadla ugodno za učiteljstvo.

Na to se je podal senat upravnega sodišča v posebno dvorano. Po tri četrt urnem posvetovanju se je vrnil ter proglasil sledečo razsodbo:

„V imenu Njegovega Veličanstva cesarja Franca Jožefa I. priznava upravno sodišče opravičenost pritožbe R. Knafliča v zadevi konduktnega kvartala, ter se ta del ministrske razsodbe razveljavi. Sinu pokojne učiteljice Viktorije Knafličeve pripada postavni konduktni kvartal, drugi del pritožnikove pritožbe pa se zavrne in ostane torej ta del ministrske razsodbe še nadalje v veljavi.“

Kar razsodi upravno sodišče, po tem se mora ministrstvo in deželni šolski svet ravnati. Vsi oni otroci, katerim je deželni šolski svet, oziroma ministrstvo svoječasno po smrti njihovih mater učiteljice odreklo konduktni kvartal, naj sedaj svojo zahtevo ponove, deželni šolski svet jim sedaj mora iz učiteljskega pokojninskega zaklada izplačati konduktni kvartal.

Tako je odločnost slovenskega učitelja pribojevala za avstrijsko učiteljstvo znatno pridobitev. Naše občine in davkoplačevalci pa mnogokrat rajši trpe krivico, nego da bi se bojevali za pravico. „Kdor molči, pomaga zatirati pravico!“

(Na Dolenjem Avstrijskem se je učiteljicam odrekla pravica, pa bi po smrti njihovi ostali uživali kakšne potrebščine. M. odl. od 27. oktobra 1884.)

Prej navedena razsodba upravnega sodišča je sprejeta v novi kranjski zakon.

Sklep.

Naš namen, da smo to navodilo med svet poslali, je bil največ ta, da smo učitelje na zakone in naredbe šolskih gospok opozorili, kajti s tem se učitelj najbolj krivice varuje, da zakone pozna in se po njih ravna. Vsaj morajo šolske gosposke same zakone in edino le zakone v roke vzeti, kedar jim je kako protizakonito učiteljsko dejanje razsojevati.

Drug namen, katerega smo pri tem imeli, je ta, da bi č. čitatelje opozorili na to, da opazujejo in primerjajo, ali se

to, kar višje inštanice (šolski voditelj, krajni, okrajni, deželni šolski svet) ukrepajo, ujema z zakoni in ukazi še višjih inštanec (ministrstvo, upravno sodišče).

Nadalje je želeli, da bi razmotrivanje zakonov in raznih ukazov in razpisov ter postopanj šolskih gospok učiteljstvo prišlo do prepričanja, da so zakoni v marsičem pomankljivi. To velja osobito o zakonih glede disciplinarnega postopanja. Ta oddelek avstrijskih deželnih šolskih zakonov ne zadostuje v nobeni pokrajini, in učiteljstvo se povsodi trudi, da sestavlja in nasvetuje boljša in natančnejša določila v tem obziru. Tudi kranjsko učiteljstvo naj bi se začelo s tem vprašanjem baviti.

Pri vsem tem razmotrivanju naj ima pa učitelj pred očmi okoliščino, da služi, da je podložen, da mora torej storiti, kar se mu ukaže. Ako se mu ta misel preveč poniževalna zdi, naj se pa hitro tolaži z drugo mislijo, da on ni brezpraven služabnik, da marveč služi na podlagi trdnih, dobrih zakonov, po katerih se mora ravnati tudi njegov službodajalec. Vrhu tega naj mu služi v tolažbo, da se more in sme v vseh rečeh in zoper vse naredbe in zoper vse inštanice pritožiti v pravem času, t. j. v 14 dneh po došlem odloku. Ako se pa v pravem obroku nismo pritožili, zadobi odlok šolskih gospok moč in veljavo. V primerni obliki pritoževati se, je pa dovoljeno ne samo osebam, ampak celo uradom, krajnim in okrajnim šolskim svetom. Že l. 1875. je naučno ministrstvo razglasilo v tej zadevi sledeče glede okrajnih šolskih svetov. Kar naroče tem inštancom deželni šolski sveti, to imajo okrajni šolski sveti sicer izvršiti, vendar smejo nekakošen ugovor (Vorstellung) poslati ministrstvu. Pravica pravega utoka (rekurza) se je sicer tem odrekla, vendar dovolila pravica proti ugovarjanju, kar je tudi nekoliko vredno *). Ugovore in celo prave rekurze smejo pošiljati krajni šolski sveti zoper okrajne, šolski voditelj zoper krajne šolske svete in učitelj pa zoper šolskega voditelja.

Vendar ne svetujemo, da bi se učitelji radi pravdali. Posebno ne kaže, da bi se skušalo doseči s pravdami, da bi se na kakošnem obstoječem stanju (status quo) skušalo rušiti. Navadno je ta na boljšem pred in med pravdo, kdor je že kaj užival, kakor že to veleva znana latinska prislovica „beati possidentis“. Težko se ga izpodrine od uživanja bodisi moralnih ali materijelnih pravic.

(Daje.)

Zmes.

XXXII.

Klerikalci delajo na vse kriplje, da bi si podjarmili naše učiteljstvo. Pred volitvami vabijo s sirenskimi glasovi v svoj tabor, po volitvah pa udrihajo po učiteljstvu, kjer je le kolikaj prilike za to. Pogrejmó nekaj spominov.

„Domoljub“ je prinesel v 15. št. članek „Razmere med duhovščino in učiteljstvom“, iz katerega naj navedemo nekaj mest: „Toda protiverski duh je začel žalibog že močno razjedati tudi naše slovensko učiteljstvo in — ne rečemo vsi, pač pa jih je veliko število, katere je novodobni in socialno-demokratski duh tolikanj prevzel in spridil, da so začeli najhujši boj proti duhovščini, pa tudi proti veri in krščanskemu ljudstvu. Žalibog, da so taki učitelji sami in večkrat tudi njihove družine kuga za cele okraje s svojim življenjem. Do

*) Ako so pa okrajni šolski sveti lastniki kakega poslopja ali drugega imetja, pa imajo v tej svoji lastnosti pravico pritoževanja.

cerkve in službe božje nimajo nikakega veselja; če gredo v cerkev, je njihovo vedenje v pohujšanje ljudstva, zlasti mladini; med pridigo zapuščajo cerkev, ker nečejo, kakor pravijo, poslušati nesanih pridig. Bratijo se z ljudmi, katerih pokvarjenost in brezbožnost je javno znana, razširjajo slabe knjige in časnike, uče opolzle pesmi; marsikje učitelj v gostilni pokvari, kar duhovnik s težavo sezida v cerkvi. Ob času volitev so zopet ravno taki učitelji navadno najhujši nasprotniki krščanskih mož. Mesto, da bi ljudstvo blažili, navajajo je k surovosti — z zgledom, zlasti pa z različnimi spisi. Kar pri našajo naši liberalni listi „Slovenski Narod“, „Rodoljub“ itd. podlega in hudobnega z dežele, to jim pošiljajo večidel učitelji, ker drugih zmožnih ljudi v takih krajih ni.“ —

Pribili smo del tega pamfleta kot ogledalo za naše učitelstvo, da sprevidi, kakšne pošasti smo. Brrrr! Kar kurja polt me obhaja in zona spreletava! Vrag nas vzemi s kostmi, kožo in dlako vred. Konec takih in enakih kolobocij je vedno običajen ta: „Dajte nam versko šolo, tako šolo, kjer bodo učitelji obvezani, varovati se vsega, kar bi žalilo verski čut! Amen. Ko bi še živeli v blaženem srednjem veku, klicali bi maziljenici: na gromado ž njimi! pred inkvizicijo ž njimi! Kako lepo bi bilo gledati, ko bi jim natezali ude, da bi kosti pokale, ali ko bi se cvrli na gromadi kakor polhi v ponvi. Vse to seve v večjo čast božjo.“

Učitelje je prevzel in spridil socijalno-demokratični duh. No, socijalno-demokratičen je gotovo vsak učitelj tolikanj, da si želi izboljšati svoje žalostno gmotno stanje. To je prav naravno. Buzerona! Kaj pa so počeli klerikalci v Idriji? Zvezali so se očitno s socijalnimi demokrati, ki so v verskih rečeh naravnost revolucijonarni, samo da so vrgli kandidata-naprednjaka. Živio črno-rdeča žlindra! Ali ni to humbug? Ja Bauer, das ist etwas anderes!

Ravno za časa, ko so se klerikalci pobratili s soci, je papež sprejel skupino škofov iz južne Italije, katerim je govoril tako-le: Priporočam Vam ponovno, porabiti največjo skrb za združenje vseh katoliških močij ter na vzdrževanje složnosti med verniki. Srečni smo vsled ljubezni, s katero ste se vdali proučevanju soc. vprašanja. Dolžnost vseh je, pobijati socijalizem v obliki, v kateri se sedaj razširja, napada družbo ter jej preti z groznim poginom. Pred nevarnostmi socijalizma, proustidarstva, judaizma in anarchizma moramo pomnožiti svoje moči.“ Ali sta dekan Arko in dr. Žlindra tudi nezmotljiva kakor papež?? No, stranka je vredna stranke, breznačajni in brezdomovinski klerikalci breznačajnih in brezdomovinskih soc. demokratov. Sram jih bilo!

(Dalje.)

Dopisi.

Kranjsko.

Izpod—ških planin. Oprostite, g. urednik! Zopet sem tu. Tu v našem gorzkem kotičku je tako idilično — pa mrzlo tudi, posebno zato, ker nam je sever nezaplankan, a jug pa čisto zadelan. Ker je pa ravno naš kraj tako idiličen — prepričan sem bil, da mora biti ves svet tako idiličen. Toda zmotil sem se prav korenito, ali po domače bi rekel, urezal sem se prav krvavo. Polupretekli čas me je ravno prepričal, da je svet — izvzel je seveda naš gorski kotiček, — pa še za tega se bojim, da ga svet ne okuži — prav, pa prav hudo materijalen, ali recimo naravnost mesen. Da pa ne bodete rekli, da to ni res, evo dokaza, g. urednik! Nedavno mi je poslal moj najiskrejši prijatelj neko priporočeno pismo in odprl sem je hlastno — ker ta prijatelj nima navade pisma pošiljati na

ta način — in notri je bila ona „Slovenčeva“ številka, kjer so „čisti ljubljanski pedagogi“ opisali tako temeljito životopis jednega največjih mislicev, pedagoga Rousseaua. Prijatelj ni pridejal onej številki prav nikake opazke.

In g. urednik, vzel sem oni članek — „ljubljskih pedagogičnih krogov“ — ter ga bral in bral; pa čim delj sem ga bral, tembolj mi je čudno prihajalo pri srcu in rudečica mi je zalila lice. G. urednik! Delj časa se že pečam prav temeljito z raznimi pedagogi velikani — vseh narodov — in med temi velikani pedagogi se mi je posebno priljubil oče svetovnega „Emila“ Rousseau. Pobahati se zamorem, da sem ga precej korenito pregledal, toda nikjer nisem našel na tako temeljitost kakor v „Slovencu“, kamor pišejo korifeje „iz ljubljanskih pedagogičnih krogov.“ G. urednik! Zjasnilo se mi je namah v mojih z idejalnimi pajčevinami prepreženih možganih, kako se mora po nazorih „ljubljskih pedagogičnih krogov“ učiti pedagogika. Sedaj mi je še-le jasno postalo, zakaj imajo ravno ti krogi vedno in vedno v ustih in na papirju ono parolo o versko-nravni vzgoji. „Slovenec“ nam je podal jasen, neovrgljiv dokaz, kako se mora vzgajati. Blagor našej mladini, ker jadra v tako prihodnost.

G. urednik! Sedaj se ne čudim nič več, ako se oni isti „ljubljski pedagogični krogi“ z vsemi štirimi protivijo vsakej nagoti na raznih kipih, podobah itd., kajti oni ne vidijo v takih umotvorih nič drugega kakor ono, kar zakriva najčestje kako „figovo“ pero; toda mi „pregrešni nečistniki“ pa vidimo v takih umotvorih edino le proizvod božjega Veličanstva, ki se ravno kaže nam revnim zemljanom po posameznih talentih

Nekateri narodni prenapeteži (?) se vedno spotikajo, da se na ljubljanskih — obeh — učiteljskih uči premalo predmetov v slovenščini. G. urednik, pridružujem se jim; posebno dobro bi bilo, ako bi se pričela poučevati pedagogika v slovenščini, s tem bi se prihodnji kandidatje in kandidatkinje temeljiteje izobrazili v tej stroki. Seveda, vem, da bodem čul kmalu: kako se pa bodo poučevali v slovenščini, vsaj še potrebnih knjig nimamo. Istina je to, toda krivi smo si sami. Vsaj imamo na izbiro „slovenskih pedagogov“, njim naj se da knjigo v delo. Da pa prihodnji deželni zbor ne bo preveč v zadregi, svetujem mu, da naj se obrne kar na one „ljubljske pedagogične kroge“, ki tako temeljito poznajo Rousseaua. Knjiga bode gotovo daleč presejala vse „Dekamerone“ in „Boccacci-je“.

In pri sedANJI sestavi deželnega zbora bode prav lahko dobiti večino, kajti najožji somišljeniki „ljubljskih pedagogičnih krogov“ bodo z veseljem glasovali ne le za primerno nagrado pisatelju, temveč še za izvanredno; liberalci morajo že radi tega tudi za tako knjigo biti, da bodo temeljiteje spoznali razne pedagoge: črnorudeči konglomerat se gotovo ne bo absentiral ker kot kompromisni poslanec mora biti za svobodno ljubezen, no, in nemški veleposestniki — no, ti bodo še veseli, da bodo s prestavljanjem tako velikansko uslugo napravili Nemcem.

G. urednik, kritiko te tako težko pričakovane knjige Vam pa spiše Vaš stari

Radovednež.

Iz Postojne. Izjava: V „Gorici“ od 21. m. m., poslani nam od prijateljske strani, smo čitali v govoru deželnega posl. g. Prof. Berbuča proti deželnemu odborniku g. dr. Tumí dva stavka, ki se dotikata naše Postojne in dežele kranjske: